

AŞK-I MEMNU'DA ERKEĞİN SUNUMU

Yelda Yanat BAĞCI'

Özet

Bugüne kadar toplumsal cinsiyet ve medya üzerine yapılan çalışmaların çoğu kadının medyadaki sunumunu araştırmıştır. Oysaki medyada cinsiyet eşitsizliğinden bahsederken sadece kadının sunumundaki sorunları irdelemek meseleyi sadece tek yönlü ele almaktır. Bu çalışma erkek egemen medyada erkek söyleminin hegemonyası nedeniyle cinsiyet eşitsizliği olduğu tezine ek olarak kadınların içeriğini oluşturduğu yapımlarda erkeğin sunumunda da sorunlar olup olmadığını tespit etmeye çalışılmıştır. Bu amaçla bugüne kadar reyting oranları en yüksek olan ve üzerinden geçen yıllara rağmen her tekrarı sosyal medyada top tweet olmayı başaran, kadın dizisi “Aşk-ı Memnu”daki ana erkek karakterler incelenmiş ve onların egemen toplumsal cinsiyet söylemini destekler biçimde üretildiği, kadın içerik üreticilerinin de toplumsal cinsiyet söylemi bağlamında erkek meslektaşlarından farklı bir tutum sergilemediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, erkeklik, Türk dizileri, Aşk-ı Memnu

REPRESENTATION OF MEN IN FORBIDDEN LOVE

Abstract

So far, most studies on gender and media have studied the presentation of women in the media. However, when talking about gender inequality in the media, the problems of women's presentation is only one side of the issue to examine. This study is conducted to determine whether there are problems in the presentation of men in the productions that the content is made by women in addition to the thesis that gender inequality stems from the hegemony of male discourse in male dominant media. For this purpose, the main male characters were examined in the series “Aşk-ı Memnu” , which had the highest rating rates to date and its repeats managed to be top tweet in social media despite passing of years, and it was concluded that main male characters were created in support of dominant gender discourse, and that women content producers could not take a different approach from their male counterparts in terms of gender discourse.

Keywords: Gender, Male, Turkish series, Aşk-ı Memnu

Giriş

“Cinsiyet” her ne kadar hepimizin elinde olmadan doğuştan getirdiği fiziksel bir özellik olsa da bu erkek ya da kadın olarak doğma durumu içinde bulunduğumuz toplum tarafından daha doğduğumuz andan itibaren omuzlarımıza bazı sorumluluklar ve görevler yükler. Bunlar kadın ya da erkek olmanın yapay, sonradan oluşturulmuş rolleri, görevleridir. Bu roller kısaca “toplumsal cinsiyet” olarak tanımlanır. Bu tanım ilk kez 1972’de Ann Oakley tarafından Sex, Gender and Society adlı eserde yapılmış, burada ilk kez toplumun kadın ve erkekte farklı davranışlar beklediğinin altı çizilmiştir (Oakley, 2016, s.10-14). Doğa tarafından verilmemiş olan bu roller çocukluktan itibaren toplum tarafından bireye çeşitli yollarla öğretilir. Örneğin kız çocuğuna bebek, mutfak eşyaları gibi kadının toplum tarafından belirlenmiş, ideal mekânı olan “evi” hatırlatan, benimseten oyuncaklar uygun görülürken erkek çocuğa tabanca, araba gibi dışarıyı, şiddeti çağrıştıran oyuncaklar alınması bu rollerin pekiştirilmesi adına yapılan ilk davranışlardandır. Böylece toplum tarafından erkeğin “dişi olmayan” ve kadının da “erkek olmayan” sıfatlarının altı ilk andan itibaren çizilmeye başlanır.

Aile ve çevreden sonra toplumsal cinsiyet rollerinin bireye işlenmesinde en önemli araç kitle iletişim araçlarıdır. Bugün kitle iletişim araçlarında üretilen çeşitli programlardaki söylemler egemen toplumsal cinsiyet tanımlarının altını çizer. Eğer birey bu kodları ve rolleri toplumun istediği gibi öğrenmez, benimsemez ve uygulamazsa toplum tarafından dışlanır. Bunun örnekleri ve sonuçları üretilen programlarda defalarca gösterilir. Dolayısıyla bireyin toplum tarafından kabul görmek için toplumsal cinsiyet rollerinin yerine getirmekten başka şansı yoktur.

Bugüne kadar yapılmış toplumsal cinsiyet araştırmalarının ve çalışmalarının büyük bir çoğunluğu kadın üzerinedir. Ancak toplumsal cinsiyeti tam manasıyla kavramak kadını anlamak kadar erkeği de anlamak demektir. Başka bir deyişle; toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini anlamak sadece ‘az ayrıcalıklı’ kadını anlamakla değil aynı zamanda ‘ayrıcalıklı’ erkeği de anlamakla mümkün olur (Connel, 2001, s.14). Çünkü toplumsal cinsiyet rolleri sadece kadın üzerinde değil erkek üzerinde de belirli bir baskı yaratmakta ve bu baskı, altında ezilen erkekte çeşitli sorunlu davranışlara neden olabilmektedir. Ayrıca kadınlığın ve erkekliğin tanımı birbirlerinden bağımsız değildir. Kadınlığın tanımı yapılmadan erkekliği, erkekliğin tanımı yapılmadan kadınlığı belirlemek imkânsızdır (Kimmel, 1987, s.11).

Toplumsal cinsiyet kendini toplumsal hayatta olduğu gibi medyada da cinsiyetlerin temsiliyle gösterir. Ana akım medya kadını toplumsal cinsiyetine göre olması gerektiği gibi ev kadını, anne, iyi eş vs. olarak gösterirken, erkeği de yine bu bağlamda statü ve iktidar sahibi, bağımsız, güçlü, cesur, kadına hükmetmesi gibi özellikleriyle ön plana çıkarır. Bunu kullandığı mekânlarla, örneğin kadını ev, mutfak, çocuk odası gibi sadece eş ve anne olması gereken yerlerde gösterip erkeği genellikle kamusal alanlarda, işte ve dışarıda göstererek yapar. Ayrıca diyaloglarda, karakterlerin yapısında hatta hikâyenin kurgusunda, ilerleyişinde, karakterlerin hal ve tutumlarında bile bu etkiyi görmek mümkündür. Medya kurumları erkeğin rolünü bu şekilde çizerken egemen toplumsal cinsiyet söylemini pekiştirmiş olur ve kadını erkeğe bağımlı ve ikincil konumlu olarak gösterir (Smith, 1997, s.338).

Bugüne kadar medyada kadının temsili üzerine yapılan araştırmalar medyanın genellikle erkek bakış açısını yansıttığını ortaya çıkardı. Erkek egemenliğinde kadının temsili “Burada temsil eden yani erkek hegemonyası ve temsil edileni yani kadını, öncelikle vermek istediği mesaja uygun hale getirip, sonrasında alıcının aklındaki sesiymiş gibi davranmaktan geri kalmaz. “ (Topbaş, bianet.org) gibi eleştirilere maruz kaldı. Burada eleştirilen en çok da medyada içerik üreten erkeklerin bu söylemi tekrarladığıydı. Bugünse oldukça ilginç bir gerçekle karşı karşıyayız. Reyting sıralamasında erkeklerin vazgeçilmez dizisi “Kurtlar Vadisi’nin karşısında yıllardır hiçbir dizinin yapamadığını yapan ve başarılı olan ‘kadın dizisi’ “Aşk-ı Memnu”, senaristlerinin ve yönetmeninin kadın olması açısından ayrı bir önem taşır. Kadınların içerik, biçim ve sunumunu hazırladığı, diyaloglarını yazdığı, simgelerini seçtiği kısacası söylemine karar verdiği bir dizide farklı bir sonuç beklemek elbette doğal olmalıdır.

Bu çalışmanın amacı medyada erkek dizilerini yenerek birinciliğe yükselen ve sezon finali 18 Haziran 2009 tarihinde % 47,9 share oranı ile izlenen (medyatava.com), kadınlar tarafından üretilen Türk televizyon tarihinin en çok izlenmiş dizisi olarak televizyonu açık olan her iki kişiden birinin izlediği “Aşk-ı Memnu” da ‘erkeklik’in nasıl ele alındığı ve gerek karakterlerde gerekse konuda nasıl temsil edildiğini ortaya koyarak tartışmaktır. Bu amaçla çalışmada 67,3’lük izlenme oranıyla tüm zamanların izlenme rekorlarını kıran, Aşk-ı Memnu dizisinin 2008-2009 yılları arasında yayınlanan tüm bölümleri ele alınmış, erkeğin toplumsal cinsiyet açısından nasıl temsil edildiğini ortaya koymak için konu ve karakterler, geleneksel toplumsal erkeklik rolleri ‘baba olmak, ekmeğini kazanmak, çapkın olmak, statü ve iktidar sahibi olmak, askerlik yapmak, bağımsız olmak, zorbalık, koruyucu olmak, kadını sahiplenmek, cesur olmak, çok eşli olmak’ bağlamında ele alınarak “karakter analizi” yapılarak incelenmiştir. Karakterlerin hâl ve tutumları, alışkanlıkları, konuşma biçimleri, (varsa) geçirdiği değişimler ve bunların sebepleri, etrafındakilerle ilişkileri ve psikolojileri gibi öğeler gözlemlenmiş ve karakterin söz konusu erkeklik rolünü yerine getirip getirmediğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç gözlemlenilen verileri belirli kavramlar ve temalar altında biraraya getirmek ve bunları yorumlamaktır (Neuman, 2012, s.663). Nitel araştırmada araştırmacı verileri belirli kavram veya temalar altında ortaya çıkarmaya, bunları anlamlı bir yapıda sunmaya ve yorumlamaya çalışır (Yıldırım&Şimşek, 2008, s.228) . Çalışmamızda bu kavramlar yukarıda sözü edilen erkeklik rolleri olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda tüm nitel araştırmalarda olduğu gibi bu çalışmada da tümevarımsal bir yaklaşım benimsenmiştir.

Toplumsal Cinsiyet ve Erkeklik

Sözlük anlamı “Bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişi ayırt ettiren yaradılış özelliği, erkek veya dişi olma durumu, cins ” (Topbaş), olan cinsiyet, tıp çevreleri tarafından “bireyin kadın ya da erkek olarak mevcut genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleri” (gata.edu.tr) olarak tanımlanmaktadır. İnsanlığın eski zamanlarında cinsiyeti tarif etmek için bu tanımlar belki yeterli olabilirdi ancak günümüz modern toplumunda cinsiyeti tanımlamak için muhakkak toplumsal cinsiyetten bahsetmek gerekir.

Türkçe'de eril, erkeğe özgü, erkeksi anlamına gelen 'maskülen' kelimesi aslen Fransızca'dır ve Latince 'masculinas' kelimesinden gelmektedir. 'Erkeklik' anlamına gelen 'Masculinity' terimi ise erkekliğin tanımlanma çalışmalarının yapıldığı 19.yy'da ortaya çıkmıştır (Petersen, s.42). 18.yy'da standart bazı davranış kalıplarıyla biçimlendirilmeye başlanan erkeklik rolü, 19.yy'da gelişmiş ve modern toplumda yani 20.yy'da son halini almıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere erkeklik tanımı zaman içerisinde üretilmiştir. Bu nedenle de değişken, dinamik ve çeşitlidir (Carrigan, s.106). Bir toplum için erkeğe has olan bir özellik başka bir toplum için olmayabilir. Örneğin Kenya'daki Turkana erkeği için olabildiğince çok renkli takı ve boncuk takmak erkekliğin gereği iken (Yüksek, s.74) Türk toplumu için aynı davranış kadına özgüdür ve erkeğin yapması hoş karşılanmaz.

Bugüne kadar yapılan toplumsal cinsiyet araştırmaları cinsiyetin fiziksel değil sosyal etkenler tarafından belirlendiğini söylemektedir. Çünkü erkek ya da kadın olmanın doğru ve kabul edilebilir davranışları sosyal yapı tarafından belirlenir (Connel, s.65). Bu çalışmalar genetikçilerin aksine kadınlık veya erkekliği tanımlarken yalnızca fiziki farklılıkları açıklamanın eksik olacağını söyler. Örneğin Hollanda'daki Türkler arasında yapılan bir araştırmada şu sonuca varılmıştır: "Konuştukça görüldü ki, erkekler, ait oldukları toplumlarda bir zaman sonra erkek olarak kabul ediliyorlardı. Bunlar sünnet olmak, evlenmek, iş bulmak, askere gitmek gibi durumlardı." (Durkan)

Erkeğin toplumsal cinsiyet rolleri kadına göre daha farklı gelişir. Sonuçta bir kadın tarafından büyütülen erkek önceleri kendini annesinin parçası zannederken daha sonra onunla olan farklılığı üzerinden kendini tanımlar. Bu noktada erkek çocuk zor bir süreç olan toplumsal cinsiyet rolünün anneninkinden farklı olduğu gerçeği ile yüzleşmek zorunda kalır (Unger, Crawford, s.34). Erkek bu dönemde kadını "öteki" olarak algılamaya başlar ve bu düşünce toplum tarafından da zamanla pekiştirilir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temelleri de böylece atılmış olur.

Sosyal bilimlerde erkeklikle ilgili çalışmalar 1970'lerin sonları, 1980'lerin başlarında başlamıştır. Bu dönemde konuya olan ilginin artışında tabii ki feminist çalışmaların ve LGBT hareketlerinin etkisi büyüktür. Bu çalışmalar "Erkek Çalışmaları" ve "Eleştirel Erkek Çalışmaları" başlıkları altında toplanmıştır (Hearn, s.202).

Toplumsal cinsiyetin var olması toplumsal işbölümündeki rollerin değişimi ile var olduğu görüşüne karşın modern sosyolojinin kurucusu Durkheim'a göre kadının toplumsal hayatta geri kalmasının onun özellikle avcı dönemde fiziki güç yetersizliği sonucu iş bölümüne katılamaması olarak vurgulanması doğru değildir ve insanlık tarihinde ne kadar geri gidilirse kadının konumu iyileşir. Arkeolojik ve sosyolojik araştırmalar kadınların ve erkeklerin sosyal rollerinin şekillenmesine erkeğin egemenliği ele geçirdiği, özel mülkiyet kavramının ortaya çıktığı, dolayısıyla erkeğin özel mülkiyetini kendi çocuklarına bırakmak istemeye başlayıp kadını tek eşliliğe zorladığı tarıma geçiş döneminde başlamıştır (Berktay, s.43). Kadının kontrol altına alınması sürecinde kadın eve ve çocuklara bağlanırken, erkek tarıma yani dışarıya yönlendi. Bu yeni yapı cinsiyetin tanımını da değiştirmeye başladı. Artık cinsiyet biyolojik özelliklerin yanı sıra bazı sosyal rolleri de beraberinde getiriyordu. Modern toplumun oluşma sürecinde kadının ve erkeğin rolleri iyice birbirinden ayrıldı ve bugünkü halini aldı.

Toplumsal cinsiyet üzerine çalışan sosyal bilimciler toplum tarafından 'erkeklik davranışı'

olarak kabul edilen roller nelerdir, erkeğe erkek olabilmek için hangi sorumluluklar düşmektedir gibi dorulara cevap aramışlardır. Toplumsal cinsiyet kültürden kültüre ve toplumdan topluma tabi ki farklılıklar gösterdiğinden, “her kültür kendi ihtiyacı olan erkeklikleri üretir.” (Horrock, s.91) Ama araştırmacılar ortak bazı değerler bulmaya çalışmıştır. Kadının annelik ve eşlik rolü nasıl tüm dünyada geçerli bir sosyal kadınlık rolü ise erkekte bu roller nelerdir diye bir tanımlama yapmaya çalışmışlar ve şu sonuca varmışlardır: Erkek tüm kadınsı davranış ve özelliklerden kaçınan, başarılı, statü ve ekmeğini kazanma yeteneğine sahip, güçlü, kendine güvenli, bağımsız, cesur, saldırgan ve şiddete eğilimlidir (Atay, s.11). Bunun yanı sıra bazı başka roller de erkeğe has olarak tanımlanmaktadır, bunlar da: duygularını açık etmemek, çok eşlilik - çapkınlık, babalık, koruyuculuk, zorbalık, tecavüzcülük ve kadını sahiplenme olarak sıralandırılabilir (Atay, Onur, Koyuncu, s.11-50). Aynı zamanda aklın egemenliğinin savunucusu da erkektir, akli savunmak duyguları bastırmayı ya da görmezden gelmeyi gerektirir. O nedenle de “erkekler ağlamaz” yani kadınlar duyguyla, erkekler akılla özdeşirilir (Winders, s.30). Bu rollere Türk erkeği ve Türk toplumu düşünüldüğünde mutlaka ‘askere gitme, sünnet olma ve evlenme’ durumlarını da eklemek gerekir (Durkan).

Tabi ki erkekler arasında farklılıklar vardır. Erkeklik tanımı sosyal yapıya göre değiştiğine göre tek tip bir erkekten de söz etmek mümkün değildir. Ama erkeklerin farklılıklarını anlatmak erkekliği tarif etmek için yeterli değildir. Bu noktada Connell’in ‘hegemonik erkeklik’ kavramı devreye girer. Connell’e göre erkekliği sadece kadınlıkla olan ilişkisi bağlamında değil aynı zamanda kendi hem cinsleri ile de olan ilişkileri bağlamında ele almamız gerekmektedir. Ona göre erkeklik mutlaka iktidar ve erk kavramlarını da içerir (Connell, s.65-72).

Aşk-ı Memnu’da Erkek Olmak

Baba - Koruyucu - İktidar Sahibi - Statü: Adnan

Baba

Dizideki Adnan karakteri eşinin ölümünden sonra çocuklarına sahip çıkmış bir baba karakteridir. 17 yaşındaki kızı Nihal ve 10 yaşındaki oğlu Bülent’i korumuş, onlara kol kanat germiştir. Hatta bununla da yetinmemiş öz amcası olmamasına rağmen, anne babasını bir kazada kaybeden kuzeninin oğlu Behlül’ü yanına almış, ona bir baba gibi sahip çıkmıştır. Behlül bunu dizi boyunca çoğu kez dile getirir. Ayrıca davranışlarıyla da belli eder. Kızı da oğlu da Adnan Bey geldiğinde hemen kapıya koşar, onu karşılar sevgiyle karşılar. Adnan Bey’in de eve gelince ilk yaptığı iş çocuklarını sormaktır. Onların bir problemi olduğunda ilgilenir, Nihal’in bayılmaları gibi önemli problemlerinde ise başlarından ayrılmaz.

Koruyucu

Bütün çocuklarını koruma altına alması yetmiyormuş gibi annesi ölmüş, Fransız babasını hiç tanımamış, Deniz Hanım’ı, dizideki diğer adıyla matmazeli koruması altına almış, ona evinde bir oda açmış ve ona ailenin bir ferdi gibi davranmıştır. Koruyuculuk rolü Adnan’ın en baskın rollerinden biridir. Çünkü dizideki hemen hemen bütün

karakterler yardıma ihtiyaç duyduklarında Adnan Bey'e koşarlar. Babasını kaybeden, ablasının da evlenmesiyle nefret ettiği annesiyle aynı evde yaşamak istemeyen Bihter çareyi Adnan Bey'e sığınmakta bulur. Adnan Bey Bihter ile evlenmesinin gerekçesi sorulduğunda hep sevgisini söylerken Bihter hep onun yanında kendini ne kadar güvende hissettiğinden bahseder. Adnan Bey sadece kendi statüsündekilere değil, yanında çalışanlara karşı da aynı derecede koruyucudur. Bihter'in gitmelerini istemesine rağmen evdeki hizmetkârları affeder ve kalmaları için ikna eder. Her şeyini kaybeden Firdevs Hanım'a evini açarak, düşmanın oğlu Nihat'ı işe alarak da sadece sevdiklerini değil aynı zamanda sevmediklerini de korumuş olur.

İktidar – Statü Sahibi

Adnan Bey dizideki en zengin karakterdir. Patronu olduğu holdingde her zaman onun sözü geçer. Bazı konularda fikir ayrılıklarına düşseler bile şirkette hissesi olan ablası her zaman sonunda Adnan Bey'in kararlarını destekler, onun iktidarına boyun eğer. Firdevs Hanım Adnan Bey'in ne kadar iktidarlara ve iyi statü sahibi biri olduğunu sürekli dile getirir. Her ortamda kendini Adnan Bey'in dünürü olarak tanıtır, bu onun için bir statü göstergesidir. Eski kötü şöhretinden böylece kurtulur. Adnan Bey'in statüsü, ne kadar önemli bir kişi olduğu her olayda basının ilgi göstermesi, herkesin onu tanıması, herkesin ondan saygıyla bahsetmesi gibi sahnelerle pekiştirilir.

Cesur

Adnan Bey hem statüsü, hem sahip olduğu para hem de yaşının verdiği deneyimler dolayısıyla özellikle iş alanında oldukça cesurdur. İşle ilgili riskli kararlar almaktan korkmaz, herkesin korkup geri çekilmeye razı olduğu durumlarda bile cesurluğunu korur. Düşmanı ve rakibi Hilmi ona tehditler savurup, önemli arazileri ele geçirirken bile cesaretini kaybetmez, herkesi ikna eder ve rakibini alt edip istediğini elde eder.

Bağımsız – Çok Eşli - Çapkın – Kendine Güvenli – Duygularını Açık Etmeme – Statü – İktidar: Behlül

Bağımsız

Behlül zora gelmez, canı sıkıldı mı köşeye sıkıştı mı hemen kaçır bir süre ortaldan kaybolur. Dizi boyunca bunu birçok kez görürüz. Ayrıca diyaloglarda da bunun onun her zamanki davranışı olduğunu sürekli duyarız. Behlül'ün ailesinin hayatta olmaması ve aynı zamanda birinci derece bir akrabasının da olmaması ona evdeki diğer çocuklardan daha fazla özgürlük vermiştir. Her ne kadar Adnan onu kendi öz yeğeni gibi sahiplenmişse de onun bu kaçmalarına hep göz yummuştur. Bihter'le tanışana kadar hep günü birlik ilişkiler yaşamış, bir kadına bağlanmaktan hep kaçmıştır. Ne zaman bir ilişki ciddiye binse hemen uzaklaşır. Bağlanma fobisi vardır. Sadece Bihter'le olan ilişkisi anlaşılmasın diye, biraz da Bihter'i kıskandırmak için Elif'le nişanlanır ama bu sadece göstermelik bir nişandır, onunla gerçekten evlenmeye, ona bağlanmaya hiç niyeti yoktur. Dizinin finaline doğru Bihter'le ilişkisi yüzünden iyice köşeye sıkışan Behlül bu durumdan yırtmak için Nihal'le nişanlanır. Bu da en başından beri istemeden yaptığı bir bağlılık sözüdür.

Çok Eşli

Behlül çok eşli biridir. Kız arkadaşları varken başkalarıyla da flört eder. Aynı anda birden fazla kadınla ilişkisi olabilir. Ayrıca bu hayatındaki kadınlar tarafından bilinmektedir. Örneğin Elif Behlül'e ulaşamadığı zamanlarda başka kızlarla olduğundan şüphelenir ama Behlül'e hiçbir zaman tam anlamıyla hesap soramaz, hesap sormaya kalktığında Behlül tarafından ya terslenir ya da terk edilir. Behlül Elif yanındayken bile başka kızlara bakmaktan çekinmez. Elif'le nişanlıyken aynı zamanda Bihter'le aralarında bir şeyler olur. İki kadını da aynı anda idare eder. Bihter'le ilişkisi sürerken Nihal'le yakınlaşır.

Çapkın

Behlül oldukça çapkın biridir. Bu gerek görsel olarak gerekse diyaloglarla birçok kez anlatılır. Nihal birçok kez onun çapkınlıklarının altını çizer. Zaten magazin basını da bu zengin çapkının sürekli peşindedir. Tüm genç kadınların ilgisi Behlül'ün üzerindedir. Bunun altı da özellikle Nihal'in mezuniyet sahnesinde çizilir, o içeri girdiği anda tüm genç kızların gözü Behlül'ün üzerindedir. Behlül'ün geçmiş ilişkileri de oldukça çoktur. Bihter'in ablası Peyker'le de bir ilişkisi olmuştur. Elif de birçok kez Behlül'ün ne kadar çapkın olduğundan dert yanar, arkadaşları da onu bu konuda sürekli uyarmaktadır.

Kendine Güvenli

Behlül kendine oldukça güvenen bir erkektir. Özellikle Bihter'e olan aşkı başlamadan önceki ilk bölümlerde bu kendine güven o kadar yüksektir ki bu çoğu zaman şımarıklık veya ukalalık boyutuna varır. Herkesi hor görür, hep iğneleyici sözler eder. İsteddiği şeyi elde etme konusunda şüphesi yoktur. Bihter ondan kaçmaya ve aralarında bir şey olmadığını anlatmaya çalıştığı zamanlarda bile Behlül kendinden emindir ve Bihter'i elde edeceğine dair en ufak bir şüphesi yoktur. Kendine güveninde kırılmalar olduğunda örneğin Bihter ondan uzaklaştığında güvenini başka kadınlar veya sahip olduğu para yoluyla yeniden kazanır. Örneğin kendine arabalar alır, yurtdışı gezilere çıkar.

Duygularını Belli Etmeme

Behlül iyi ya da kötü hiçbir duygusunu belli etmemeye çalışır. Ona göre bu zayıflıktır. Özellikle ilk 13'te aşırı alaycılığının, sürekli gece hayatında dağıtmasının sebebi duygularını saklamak istemesidir. Başlarda Bihter'den de duygularını saklamaya çalışmıştır. Bihter daha en başta Adnan'ın yeğeni olarak onu tanımaya çalıştığı anda bile özel sorulardan sıkılır, özellikle anne babasının ölümü onda büyük bir yaradır ve konu oraya gelince konuyu değiştirir. Zayıf ve duygusal görünmek ona göre değildir. Bu nedenle duygularını çoğu zaman açık etmez.

Kadını Sahiplenme

Behlül'ün Bihter'den önceki hiçbir ilişkisinde herhangi bir sahiplenme gözlenmezken Bihter'e olan aşkı ile birlikte ilk kez oldukça yoğun sahiplenme duygusunu da hisseder. Özellikle Bihter'in Adnan'la sevişmesini bahçeden görmesi üzerine dayanamadığını, Bihter'in sadece ona ait olduğunu söyler. Adnan'la Bihter'in yakınlaşmaları onu öfkelenendirir bazen de üzer. Sezon finalinde Bihter ve Behlül seviştikten sonra Behlül'ün söylediği ilk cümle 'Benimsin artık!' tır. Böylece Behlül sevişme sonrası

Bihter'i tam olarak sahiplendiğinin altını çizmiş, bunu da sahip olduğu kadınına, yani Bihter'e iletmiştir.

Statü-İktidar

Behlül Adnan'ın yeğeni olarak iyi bir statüye sahiptir. İlerde de holdingde önemli bir görevde çalışacağını düşünmektedir. Ancak Adnan'ın Nihat'ı işe alması, onu önemli bir göreve getirmesini hazmedemeyen Behlül evde huzursuzluk çıkarıp Bihter ve ailesinin Adnan'ın parasının peşinde olduğunu söyleyince Adnan tarafından terslenir. Behlül bunu kendine yediremez ve evden ayrılır. Artık hiçbir şeyi kalmamıştır. Kız arkadaşı Elif'in yanına sığınır. Elif Behlül'e sürekli amcası olmadan yaşayamayacağını, mutlaka onunla barışması gerektiğini söyler. Behlül hiçbir şeyi kalmadığından söz eder. Statüsünü kaybetmek her şeyini kaybetmektir. Bu nedenle her şeye rağmen eve, eski konumuna döner ve şirkette bir yer edinebilmek için uğraşır. Bu süreçte sürekli Nihat'la çekişme ve iktidar savaşı halindedir.

Baba – Zorba – Kadını Sahiplenme: Hilmi

Baba

Hilmi Nihat'ın babasıdır. Hilmi bu sosyal rolü her zaman kendi çıkarı için kullanan biridir. Davetli olmadığı yerlere Nihat'ın babası sıfatıyla katılır, eşi onunla Nihat'ın hatırına barışır vs. Nihat onun istemediği bir şey yaptığı zaman örneğin, Nihat'ın Peyker'le evlenebilmek için Firdevs'e 1 milyon Lira verdiğini öğrendiğinde, babalık statüsünü bir baskı unsuru olarak kullanır. Önce onu babası olarak uyarır, sonra bağırıp çağırır, Nihat ona babası olduğu için cevap vermez ve Hilmi son koz olarak onu evlatlıktan reddetmeyle tehdit eder. Aynı zamanda Nihat'ı şirkete geri istediği zaman ise yine babalık rolünü kullanır ve Nihat'ı duygu sömürsü yaparak geri kazanmaya çalışır.

Zorba

Hilmi gerek kişisel ve aile ilişkilerinde, gerekse iş ilişkilerinde oldukça zorba bir adamdır. Herkese acı vermeye çalışır. Hırsları karşısında hiç kimsenin, tek oğlunun ya da eşinin bile bir önemi yoktur. Örneğin oğlunun Firdevs'e para verdiğini öğrenince onu işten atar, parasına el koyar, altındaki arabaya kadar her şeyi alır. Amacı ona ve yeni eşi Peyker'e acı çektirmek, böylece istediğine kavuşmaktır. Oğluna bile bile acı çektirir. Adnan ve Bihter'in düğününü basar, onlara acı verecek, düğünlerini mahvedecek ve onları rezil edecek şeyler söyler. Burada da amacı Firdevs'e zarar vermektir. Daha önce ilişki yaşadığı Elifi de sürekli ilişkilerini açıklamakla tehdit eder ve ona da acı çektirir.

Kadını Sahiplenme

Erkeğin kadını sahiplenme rolü en çok Hilmi karakterinde ortaya çıkar. Hilmi karısını sadece eşi olarak değil adeta bir eşyası, malı gibi sahiplenmiştir. Onun hakkında tüm kararları verir, kadının hiçbir şeye karşı çıkma hakkı yoktur, çoğu kez onu tersler, ona kötü davranır. Aynur'un Hilmi'ye ait olmasının yanı sıra Aynur'un sahip olduğu her şey de Hilmi'ye aittir. Örneğin Hilmi karısı Aynur sahibi olduğu arsayı satınca deliye döner, Aynur arsanın kendinin olduğunu söyleyince onun hiçbir şeyi olmadığını onun olan her şeyin aslında kendinin olduğunu söyler.

Çok Eşli

Hilmi eşini sahiplenmesine rağmen kendisi çok eşlidir, karısını aldatır, başka kadınlarla ilişki yaşar. Örneğin Behlül'ün nişanlısı Elif'le bir ilişkisi olmuştur.

Statü-İktidar

Hilmi parası ve statüsü sayesinde herkese istediği gibi davranmaktadır. Ona göre hayatta sahip olduğu statüden daha önemli bir şey yoktur. Adnan'la sürekli bir iktidar savaşı halindedir. Onun işlerine engel olmaya çalışır, onun para kaybetmesi için uğraşır ama bir türlü başarılı olamaz. İnsanları statülerine göre değerlendirir ve yargılar.

Baba – Ekmeğini Kazanma – İktidar-Statü: Nihat

Baba

Nihat için 'baba olmak' tüm diğer karakterlerden daha farklıdır. Çünkü baba olacağını öğrendiği anda hayatı tümüyle değişir. Peyker'le evlenmek zorunda kalır ve bu yüzden babası onu evlatlıktan reddeder. İşinden olur, parasını ve statüsünü kaybeder. Ancak baba olmak onun için çok önemlidir ve bütün bunlara rağmen çocuğundan vazgeçmez. Her şey yoluna girdikten sonra Peyker ikinci kez hamile olduğunu öğrenip çok üzülürken Nihat ikinci kez baba olacak olmaktan çok mutlu olur, guru duyar ve Peyker'i çocuğu doğurmaya ikna eder.

Ekmeğini Kazanma

Nihat babasının onu işten kovmasıyla birlikte yeni bir hayat kurmak zorunda kalır. Ailesine bakmanın yükümlülüğü sırtındadır. Bunun ağırlığı onu ezer. Evdeki bütün konuşmalarda, Peyker ve Firdevs Hanım sürekli onu iş bulması konusunda uyarır, herkes ekmek parası kazanmanın Nihat'ın görevi olduğu konusunda hemfikirdir. Zaten Nihat sonunda da ailesinin en büyük düşmanı Adnan Bey'in yanında çalışıp başarılı olarak görevini yerine getirir, ailesinin geçimini tekrar sağlar ve ekmek parasını kazanır. Ekmek parasını kazanmak onun tekrar ailesi tarafından ciddiye alınmasını ve saygı görmesini sağlar.

Statü

Nihat zengin bir işadamı olan Hilmi Bey'in oğlu olduğu için ve babasının şirketindeki önemli görevinden dolayı iyi bir statüye sahiptir. Lüks arabalara biner, iyi yerlerde yemek yer, pahalı evlerde oturur. Ancak Hilmi Bey'in onu işten atmasıyla bütün bunları kaybeder. Statüsü onun için her şeydir, hatta işini kaybettiğini Peyker'e söylerken 'Her şeyim gitti, hiçbir şeyim yok artık! Bittim ben.' der. Ona göre statüsü her şeydir. Bu nedenle de onu tekrar kazanmak zorundadır ve kazanır da!

Statü - Duygularını Belli Etmeme - Askerlik: Beşir

Statü

Beşir evin şoförüdür. Anne ve babası olmadığı için evin beslemesi gibi sahip çıkmıştır. Her ne kadar Nihal'le birlikte büyümüş olsalar da her zaman yerini bilir, bilmediğindeyse ona hatırlatılır. Örneğin Behlül ile kavga ettiklerinde Bihter herkesin yerini bilmesi gerektiğini söyler, bunun üzerine Adnan Beşir'i yanına çağırır ve

Behlül'den özür diletir. Kimin haklı kimin haksız olduğunu bile sormaz, önemli olan statülerdir ve Beşir Behlül'den aşağıda bir statüdedir. Bu statü aynı zamanda onun aşkına ulaşmasına da engeldir. Nihal'e hissettiği aşkın imkânsızlığını bilir, bu durum Cemile tarafından da ona sürekli hatırlatılır.

Duygularını Belli Etmeme

Beşir Nihal'e âşıktır. Nihal'e duygularını açamaz. Ayrıca yaşadığı duygusal travmaların hiçbirini kimseye belli etmez. Özellikle Behlül'le Nihal'i balkonda öpüşürken gördüğünü düşündüğünde ilk defa kızgınlığını belli etmeye kalkıştığında Adnan Bey tarafından azarlanır ve Behlül'den özür dilemek zorunda kalır. Sinirini de, hayal kırıklığını da belli edemez, orada özür diler, odadan çıkıp da yalnız kaldığında ağlamaya başlar. En kötü anlarında yalnız kalır, kabuğuna çekilir, hep kendi kendine ağlar.

Askerlik

Sevdiği kıza ulaşamayacağını anlayıp, evde de aşağılanınca askere gitmeye karar veren Beşir sağlık problemleri yüzünden bunu uygulayamaz. Askere gidememek onda daha da büyük yıkıma neden olur. Sürekli kendini eksik hissedeceğinden bahseder. Cemile ve diğer ev sakinleri onu teselli etmeye çalışsa da askere gidememek onun için kabul edilir bir şey değildir. Onuru kırılmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Medyada egemen söylemin kadını toplumsal cinsiyet rolünün dışına çıkarmadan, iyi anne ve iyi eş, itaatkâr, ağır başlı, kabul eden olarak gösterdiği, bunun da kadın erkek arasındaki sosyal eşitsizlikleri pekiştirdiği bir gerçektir. Bunun sonucunda kadının erkeğe her anlamda boyun eğmişliği medyada kendini göstermektedir. Bu çalışma göstermiştir ki senaristin ve yönetmenin kadın olduğu Aşk-ı Memnu gibi bir dizide de karakterlerin toplumsal cinsiyet rolleri toplumun genel öğretilerinden hiç farklı değildir. Erkek rolü için toplum tarafından belirlenmiş olan bütün özellikler belirgin bir şekilde tüm karakterlerde vardır ve hiçbir karakter bu rol kalıplarının dışında davranmaz. Erkek davranışları için 'doğru' kabul edilen evrensel klişeler : "baba olmak, iktidar-statü sahibi olmak, duygularını belli etmemek, çok eşli- çapkın olmak, koruyucu olmak, ekmeğini kazanmak, askere gitmek, kadını sahiplenmek, zorbalık, kendine güvenmek, bağımsız olmak, cesur olmak" Aşk-ı Memnu dizisinin 5 ana karakteri Adnan, Behlül, Nihat, Hilmi ve Beşir'de hem konu akışında, hem de karakter yapılarında vardır. Bu karakterlerin tümü bu klişeler çerçevesinde oluşturulmuştur, bunlara uygun davranışlar, konuşurlar ve hikâyede bu şekilde yer alırlar. Karakterlerin hiçbiri bu klişelere uymayan şekilde hareket etmez ve "erkeklik" için Türk toplumu tarafından 'doğru' kabul edilmeyen herhangi bir davranışta bulunmaz.

Bu noktada akıllara Aşk-ı Memnu'nun bir uyarılma olduğu ve hikâyenin bir erkek tarafından yazılmasının durumu nasıl etkilediği sorusu gelebilir. Ancak Aşk-ı Memnu bir 'Aktarma Uyarılma' değil 'Yorumlama Uyarılma'dır (Akyürek, s.109). Yani eser olduğu gibi birebir uyarlanmamış, hikâyenin belli başlı olayları sabit tutularak her şey baştan kurulmuştur. Yaşanan zaman ve buna bağlı olarak yapılan işler, diyaloglar ve tabii ki karakterlerin üstlendiği roller kitaptakinden tamamen farklıdır. Bu noktada, yani bu yeniden oluşturma aşamasında, örneğin kitabın orijinalinde geçtiği dönemden dolayı

(19.yy sonları, Osmanlı'nın son dönemleri) normal olarak hiçbir kadın çalışmazken ve evin geçimini sağlamak erkeğin göreviyken, günümüz Türkiye'sinde geçen yeni versiyonda rahatlıkla kadınlar çalışıyor olabilirdi. Ama senaristler günümüzde geçen versiyonda da dizideki hiçbir kadının çalışmamasını, erkeklerin eve bakmasını uygun görmüşlerdir. Bu noktada dizinin kadın üreticilerinin de erkek söyleminden kurtulmadığını, bir eser ya da ürünü oluştururken, içinde buldukları erkek egemen sistemde erkekleştiklerini ve erkek söylemini devam ettirdikleri söylenebilir.

Aşk-ı Memnu'daki tüm ana erkek karakterler erkekler için klişe olarak kabul edilen karakter özelliklerini taşır. Evrensel ortak toplumsal cinsiyet rollerini uygular. Behlül hariç hepsi babadır, tamamı eve bakmakla yükümlüdür, statü sahibidir, statü sahibi olmak ya da statüsünü kaybetmemek için uğraşır, ekmeğini kazanır, kadınına sahiplenir. Ayrıca diğer toplumsal erkeklik rolleri de karakterler arasında paylaştırılmıştır, örneğin Behlül çok eşli ve çapkındır, Hilmi zorbadır.

Burada da görüldüğü gibi çoğunlukla erkeklerin yapımcı, kanal yöneticisi yani patron olduğu bir medya düzeninde Aşk-ı Memnu dizisinin kadın çalışanlarının da erkekleşmekten ve erkek söylemini devam ettirmekten başka şansı yoktur. Burada kadının tarihsel süreçte benzer bir boyun eğme davranışını sergilendiğini söylemek yanlış olmaz.

Türk dizi tarihinin en çok izlenen kadın dizisi Aşk-ı Memnu erkeği tam da toplumsal cinsiyet rolünün gerektirdiği gibi gösterir, hiçbir şekilde rolleri değiştirmeye, tartışmaya çalışmaz tam tersi bu rollerin bazen abartılı bir şekilde altını çizer, pekiştirir. Bu kadar çok izlenen, herkesin evine giren bir ulusal yayında herkese rol model olabilecek bu karakterlerin kadın yaratıcılarının, çalıştırılmayan, okutulmayan ve tek 'doğru' rolün iyi eş ve iyi anne olmak olduğunu söylerken, yarattıkları karakterlere biraz daha dikkat etmesi, her şeye rağmen erkek söyleminden biraz kurtulması gerekirdi. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini haklı göstermek ve normalleştirmek toplumumuzdaki cinsiyet eşitsizliğini arttırmaktan başka hiçbir işe yaramayacaktır. Zorbalığın, kadının sahiplenilmesinin, çok eşliliğin normalleştirildiği diziler, şiddetin de artmasına ve normalleşmesine çanak tutmaktadır ve bu noktada kadın yazar ve yönetmenlere boyun eğmekten, erkekleşmekten başka sorumluluklar düşmektedir.

Kaynakça

- Akyürek, Feridun (2004). Senaryo Yazarı Olmak, Mediacat, İstanbul.
- Atay, Tayfun (2004)“Erkeklik En Çok Erkeği Ezer”, Toplum ve Bilim, Güz.
- Berktaş, Fatmagül. (2000). Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın, Metis.
- Carrigan, T. , Cennel ,B. , Lee, J., Towards. (2002). A New Sociology of Masculinity, Blackwell, Oxford.
- Connel, R.W. (2001) “Studing Man and Masculinity”, Resources For Feminist Research, Fall-Winter.
- Connel,R.W. (1995). ”Masculinities”, Polity Press , Oxford.

- Durkheim, E. , (1999). *“Selected Writings in Social Work”*, Routledge.
- Durkan, A., “Çocukken Öğrenilen Erkek/Kadınlık Kodları”.
- Hearn, J. (1996). “Is Masculinity Dead?”, *Understanding Masculinities*, Open University Press ,Buckingham.
- Horrocks, R. (2004). “Masculinity In Crisis”, St Martin’s Press, New York.
- Kimmel, Michael S., (1987). “Rethinking Masculinity New Directions in Research”, *Changing Men: New Directions in Research on Men and Masculinity*, Sage Publications, Londra.
- Neuman, W.L. (2012) . *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*, Yayın Odası, İstanbul.
- Oakley, Ann (2016) “Sex, Gender and Society”, Roudledge, New York.
- Petersen.,A. (1998). *Unmasking The Masculine*, Sage, Londra.
- Topbaş,S., “Kitle İletişim Araçlarının Söylem Biçiminde Kadının Yeri”, bianet.org
- Smith, Roger, (1997)“İmgeler ve Eşitlik: Kadınlar ve Ulusal Basın”, *Medya Kültür Siyaset, Bilim Sana Yayınları*, Ankara.
- Unger, R., (1992). Crawford, M., *Women and Gender*, Mcgraham Hill, New York.
- Winders, James A. (1991). “Writing Like a Man; Descartes, Science and Madness”, *Gender Theory and the Canon*, University of Wisconsin Press, Madison.
- Yıldırım, A., Şimşek, H., (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yüksek,Ö., (2009)“Başlangıçta Takı Vardı”, *Atlas Dergisi*, Doğan Yay., İstanbul.
- <http://bianet.org>
<http://www.medyatava.com>
<http://tdkterim.gov.tr>
<http://www.gata.edu.tt>